

HUMAN RIGHTS IN THE ASIA PACIFIC REGION: REVIEW OF 2019

ČÍNA

Čínska ľudová republika

Hlava štátu: **Si Ťin-pching**

Predseda vlády: **Li Kche-čchiang**

Situácia v oblasti ľudských práv sa naďalej vyznačovala systematickými zákrokmi proti nesúhlasu. Súdnictvo bolo poznamenané nespravodlivými procesmi, mučením a iným zlým zaobchádzaním so zadržanými. Informácie o rozsiahlom uplatňovaní trestu smrti v Číne zostali predmetom štátneho tajomstva.

Tvrdé represie pod zámienkou boja proti separatizmu či terorizmu pokračovali najmä v ujgurskej autonómnej oblasti Sin-ťiang a v Tibete. V Sin-ťiangu sa štátne orgány zameriavali na ľudí z etnických skupín s prevládajúcim moslimským vierovyznaním, ako napríklad ujgurská a kazašská, ktorým hrubo zasahovali do súkromia dohľadom, svojvoľným zadržívaním a násilnou indoktrináciou.

LGBTIQ osoby čelili celospoločenskej diskriminácii a stigmatizácii. Ľudí, ktorí sa rozhodli podstúpiť medicínsku zmenu pohlavia, viedli neadekvátne služby zdravotníctva k riskantnému využívaniu služieb čierneho trhu. LGBTIQ osoby čelili aj porušovaniu práv v podobe „konverznej terapie“.

Vláda naďalej zastrašovala, obťažovala a prenasledovala obrancov a obrankyne ľudských práv, ako aj nezávislé mimovládne organizácie. Ich sídla a domovy sa často stávali terčom policajných razií. Polícia sledovala aj ich rodinných príslušníkov a príslušníčky, ktorým obmedzovala slobodu pohybu, obťažovala ich a zatýkala.

Popri rozsiahlom zhoršovaní situácie v oblasti ľudských práv nastal v Číne istý pokrok v úsilí o ochranu životného prostredia. Došlo k zatvoreniu resp. modernizácii niektorých znečisťujúcich tovární a schváleniu prísnejších pravidiel pre vypúšťanie emisií. Podľa dát z prieskumov Greenpeace v Juhovýchodnej Ázii a IQAir AirVisual už Peking nepatrí medzi 100 najznečistenejších miest sveta.

Súdny systém

Prezident Si Ťin-pching vo februári zdôraznil, že súdny systém by mal v plnej miere podliehať vedeniu Čínskej komunistickej strany. Súdnictvo i polícia zostávali pod jej značnou kontrolou.

Čína legalizovala svojvoľné a tajné zadržívanie osôb, napríklad prostredníctvom mimosúdneho zatýkania alebo „rezidenčného dohľadu na vyhradených miestach“. Tieto postupy umožňovali predĺžené väznenie na samotke a zvýšili riziko vynucovania priznání zadržaných osôb prostredníctvom mučenia a iného zlého zaobchádzania. Len v období od februára do mája sa Pracovná skupina OSN so zameraním na nútené alebo nedobrovoľné zmiznutia venovala vyhladávaní informácií o 20 nových prípadoch núteného zmiznutia v Číne.

Od februára vstúpili do platnosti predpisy, ktoré zvýšili právomoci polície a bezpečnostných agentúr tým, že ich zamestnancov a zamestnankyne zbavili právnej zodpovednosti za akékoľvek škody, ktoré pri výkone služby spôsobia jednotlivcom alebo organizáciám.

Sloboda prejavu – internet

Vláda ešte viac obmedzila právo na slobodu prejavu, združovania a pokojného zhromažďovania sa. Úrady prísne cenzurovali všetky médiá, počnúc tlačovinami a končiac online hrami.

S pomocou súkromných technologických a internetových spoločností štátne orgány zdokonalili používanie technológií na rozpoznávanie tvárí, systémy na registráciu osôb pod skutočným menom a hromadný zber a vyhodnocovanie dát, ktoré využívali na udržiavanie ľudí pod masovým dohľadom a kontrolou. Legislatívny návrh čínskeho systému sociálnych kreditov z júla 2019 zahŕňal trestanie občanov a občianok za šírenie informácií, ktoré „porušujú spoločenskú morálku“ alebo „majú zlý spoločenský vplyv“.

V januári čínski používatelia a používatelky Twittera hlásili, že za svoju aktivitu na tejto platforme, ktorá je v krajine oficiálne zakázaná, dostali varovné a výhražné upozornenia, alebo ich dokonca zadržala polícia.

Čínske úrady rozšírili svoju kontrolu v priestore internetu nad rámec svojho „Veľkého firewallu“, spustením výkonného malvéru a útokmi typu DoS (spočívajúcimi v odopieraní prístupu) proti zahraničným serverom, webom a komunikačným aplikáciám, ktoré považujú za problematické.

Sloboda presvedčenia a vierovyznania

Peking pritvrdil obmedzovanie ľudí moslimského a kresťanského vierovyznania v rámci takzvanej „očisty náboženstva“, ktorej dôležitosť pripomenul v marci v Národnom ľudovom kongrese (čínskom parlamente) predseda vlády Li Kche-čchiang. Popri mešitách a kostoloch boli na príkaz vlády poškodené alebo zničené aj mnohé budhistické a taoistické chrámy a sochy.

Štátne orgány väznili predstaviteľov neuznaných náboženských organizácií za „ohrozovanie štátnej bezpečnosti“. Protestantský pastor Wang Ji z Cirkvi zmluvy skorého dažďa bol 30. decembra odsúdený na deväť rokov väzenia za „nezákonné obchodovanie“ a „podnecovanie rozvratu štátnej moci“.

Ujgurská autonómna oblasť Sin-t'iang

Správy o väznení ľudí z ujgurských, kazašských a ďalších väčšinovo moslimských etnických skupín v Sin-t'iangu neutíchali navzdory tvrdeniu vlády, že svoje takzvané „reedukačné a školiace centrá“ postupne zatvorí. Od začiatku roka 2017, keď vláda provincie Sin-t'iang schválila nariadenie o nútenej „de-extrémizácii“ svojich občanov a občianok, bolo do týchto internačných táborov odvezených približne milión príslušníkov a príslušníčok etnických menšín.¹

V Sin-t'iangu zadržovali mnoho náboženských predstaviteľov, intelektuálov, intelektuálok, akademikov a akademičiek len za to, že si uplatnili svoje práva na slobodu vierovyznania a prejavu. Medzi internovanými boli aj ujgurský ekonóm Ilham Tohti, autor a profesor odsúdený v roku 2014

¹ Amnesty International, *UN Act to End China's Mass Detentions in Xinjiang* (Tlačová správa, 4. 2. 2019).

na doživotný trest odňatia slobody, a bývalý rektor univerzity v Sin-t'iangu, Tašpolat Tijip, odsúdený v roku 2017 na smrť s dvojročným odkladom, obaja na základe obvinení zo „separatizmu“.²

V marci vysoká komisárka OSN pre ľudské práva vyhlásila, že jej úrad sa usiluje získať od čínskej vlády „neobmedzený prístup, aby mohol nezávislo posúdiť neutíchajúce správy, ktoré naznačujú, že v Číne sa vo veľkom uplatňujú násilné zmiznutia a svojvoľné väznenie osôb, zvlášť v Sin-t'iangu“.³

Na júlovom zasadaní Rady OSN pre ľudské práva vydalo 25 krajín hromadné vyhlásenie k situácii v Sin-t'iangu.⁴ V septembri Amnesty International a štyri ďalšie ľudskoprávne organizácie spoločným listom požiadali generálneho tajomníka OSN o zvýšenie tlaku na Čínu, aby ukončila masové zadržiavanie ľudí v Sin-t'iangu.⁵

V novembri denník New York Times a Medzinárodné konzorcium investigatívnych novinárov a novinárov (ICIJ) zverejnili viacero uniknutých dokumentov od neidentifikovaných čínskych predstaviteľov, ktoré obsahovali podrobnosti o tvrdých zásahoch v Sin-t'iangu a systéme detenčných zariadení, kde stovky tisíc ľudí z väčšinou moslimských etnických skupín zažívajú nútené vymývanie mozgov a rôzne zlé zaobchádzanie. Informácie z uniknutých dokumentov boli v súlade so svedectvami, ktoré Amnesty International získala priamo od bývalých zadržaných alebo od zahraničných príbuzných žien a mužov, ktorí boli odoslaní do takýchto táborov alebo sú nezvestní. Uniknuté dokumenty zároveň popreli tvrdenie čínskej vlády, že ide o pobytové zariadenia slúžiace výlučne na rekvalifikáciu.

Práva LGBTIQ osôb

LGBTIQ ľudia naďalej čelili diskriminácii v každom prostredí: na verejnosti, v školách, zamestnaní i doma. V rámci tretieho cyklu Univerzálneho periodického hodnotenia OSN v novembri 2018 čínske zastúpenie na konci hodnotiaceho procesu vyhlásilo, že všetky odporúčania v súvislosti so sexuálnou orientáciou, rodovou identitou a rodovým prejavom (ktoré v predošlom cykle bezvýhradne prijali) už boli implementované. Dve z týchto odporúčaní žiadali zaviesť do legislatívy zákaz diskriminácie, avšak zákon, ktorý by LGBTIQ ľudí explicitne chránil pred diskrimináciou, stále nejestvuje.

Weibo, jedna z najväčších čínskych sociálnych sietí, po údajnom pokuse o odstránenie obsahu súvisiaceho s gejmi, ku ktorému malo dôjsť už v predchádzajúcom roku, v apríli vymazala príspevky s lesbickým obsahom. Aktivisti a aktivistky sa obávali ďalšieho zintenzívnenia cenzúry internetových príspevkov s LGBTIQ tematikou.

Po online kampani za právne uznanie manželstva osôb rovnakého pohlavia nový hovorca komisie čínskeho parlamentu pre právne záležitosti v decembri zobral na vedomie, že časť verejnosti podporuje uznanie manželstva osôb rovnakého pohlavia v občianskom zákonníku. Ľuďom tvoriacim takéto páry bola v Číne na základe ich sexuálnej orientácie odopieraná rovnoprávnosť v oblasti uzatvárania životných partnerstiev.

Transrodoví ľudia boli považovaní za duševne chorých a na chirurgickú zmenu pohlavia (tranzíciu) sa od nich vyžadoval súhlas ich rodín a splnenie ďalších podmienok, ako napríklad slobodný stav či čistý register trestov. Prevažujúca stigmatizácia a diskriminácia, prekážky v podobe reštriktívnych

² Amnesty International, *China: Uyghur academic faces execution in China: Tashpolat Tijip* (ASA 17/1006/2019).

³ Amnesty International, *China Joint Statement calling for Xinjiang Resolution at the United Nations Human Rights Council* (Spoločné vyhlásenie, 4. 2. 2019).

⁴ Amnesty International, *Amnesty International welcomes statement at Human Rights Council addressing China's appalling violations in Xinjiang* (IOR 40/0711/2019).

⁵ Amnesty International, *Open letter to UN Secretary General Re: China's Human Rights Violations in Xinjiang* (Spoločné vyhlásenie, 17. 9. 2019).

požiadaviek a nedostatok informácií viedli transrodové osoby, ktoré sa rozhodli pre tranzíciu, k využívaniu nebezpečných, nekontrolovaných služieb.⁶

Transrodové osoby, ktoré sa vyjadrili pre Amnesty International, uviedli, že keď nastúpili na hormonálnu terapiu, o svojich možnostiach v procese tranzície sa dozvedali od svojich známych a z informácií dostupných na internete, pretože ich lekári a lekárky im neposkytli žiadne inštrukcie či poradenstvo.

Transrodové osoby, ktoré pociťovali naliehavú potrebu zladit' svoje telesné znaky s rodovou identitou, povedali Amnesty International, že kvôli nedostupnosti dôveryhodných zdravotných informácií im sotva ostávala iná možnosť, než získať hormonálne prípravky na čiernom trhu. Niektoré sa dokonca pokúsili vykonať samy na sebe operáciu, pretože dostať sa k chirurgickému zákroku v nemocničnom prostredí považovali za nemožné.

Amnesty International získala aj svedectvá LGBTIQ osôb, ktoré ich rodiny nútili podstupovať tzv. konverznú terapiu. Cieľom takejto terapie je zmena sexuálnej orientácie, rodovej identity a prejavov, na základe presvedčenia, že rodová a sexuálna identita LGBTIQ osôb je duševnou poruchou a vyžaduje si liečbu. Napriek prelomovému rozhodnutiu súdu z roku 2014, že homosexualita nie je choroba a nevyžaduje si žiadnu liečbu, vláda nepodnikla žiadne kroky na to, aby konverznú terapiu zakázala.

Obrancovia a obrankyne ľudských práv

Priestor na slobodnú prácu obrancov a obrankýň ľudských práv sa naďalej zužoval. Štátne orgány ich podrobovali systematickému sledovaniu, obťažovaniu a zastráňovaniu, zatýkali ich a väznili. Množstvo aktivistov, aktivistiek, obrankýň a obrancov ľudských práv bolo stíhaných na základe neurčitých, veľmi širokých obvinení, ako napríklad za „rozvracanie štátnej moci“, „podnecovanie rozvratu štátnej moci“ či „podnecovanie sporov a vyvolávanie nepokojov“. Mnohých a mnohé z nich na základe podozrenia z účasti na „zločinoh ohrozujúcich štátnu bezpečnosť“ zadržovali pod tzv. „rezidenčným dohľadom na vyhradených miestach“. Táto forma väznenia umožňuje zadržiavať osoby, ktoré polícia považuje za podozrivé, až šesť mesiacov na neznámom mieste, mimo oficiálneho väzenského systému a bez možnosti kontaktovať rodinu či právnu pomoc.

Nesúhlasné a nezávislé hlasy boli sústavne umlčované. Popredný čínsky právnik so zameraním na ľudské práva Kao Č'-šeng, autor memoárov o vlastnej skúsenosti s nezákonným domácim väzením, núteným zmiznutím, mučením a ďalším zlým zaobchádzaním, sa v auguste 2017 opäť stal obeťou núteného zmiznutia. O jeho stave a mieste pobytu neboli do konca roka známe žiadne informácie. Pekínsky právnik so zameraním na ľudské práva Jü Wen-šeng (zadržovaný od januára 2018 na základe obvinenia z „bránenia štátnym orgánom pri výkone služby“ po tom, ako šíril otvorený list s výzvou na päť zmien v čínskej ústave) bol vo februári 2019 obvinený z „podnecovania rozvratu štátnej moci“. V júni bola z „podnecovania rozvratu štátnej moci“ formálne obvinená aj občianska aktivistka, obrankyňa sociálnych a politických práv Čchen Ťien-fang, ktorá bola od marca svojvoľne väznená v izolácii. Aktivista Čchen Ping bol 4. apríla odsúdený na tri a pol roka väzenia za „podnecovanie sporov a vyvolávanie nepokojov“. Obvinili ho spolu s ďalšími troma aktivistami na základe ich spomienkovej aktivity z roku 2016 pri príležitosti 27. výročia brutálneho armádneho zákroku voči protestujúcim na Námestí nebeského pokoja.

⁶ Amnesty International, *China: "I need my parents' consent to be myself" – Barriers to Gender-affirming Treatments for Transgender People in China* (ASA 17/0269/2019).

⁷ Amnesty International, *China: Grassroots women activist held incommunicado: Chen Jianfang* (ASA 17/0778/2019).

Úrady trestali občanov, novinárky, novinárov, zamestnancov a zamestnankyne mimovládnych organizácií za to, že prinášali správy o porušovaní ľudských práv. Začiatkom roka boli v juhočínskom meste Kanton zadržaní editori webu zameraného na práva pracujúcich – Wej Č'-li, Kche Čchang-ping a Jang Čeng-t'ün.⁸ Chuang Čchi, spoluzakladateľ webu 64tianwang.com, ktorý dokumentoval občianske protesty v Číne, bol odsúdený na 12 rokov väzenia za „vyzradenie štátneho tajomstva“ a „poskytovanie prísne tajných informácií zahraničným subjektom“. Liou Fej-jüe, zakladateľ webu zameraného na ľudské práva Civil Rights and Livelihood Watch, ktorého zadržala polícia koncom roka 2016, bol 29. januára odsúdený na päť rokov väzenia za „podnecovanie rozvratu štátnej moci“. Pracovníci mimovládnej organizácie s antidiskriminačnou agendou Čcheng Jüan, Liou Jung-ce a Wu Ke-t'ien-siung boli väznení v izolácii od 22. júla na základe obvinenia z „rozvracania štátnej moci“.⁹

Medzinárodná ľudskoprávna organizácia Asia Catalyst bola prvou mimovládnu organizáciou, ktorú úrady verejne kritizovali za porušenie zákona o zahraničných mimovládnych organizáciách.

Predmetom policajného dohľadu, obťažovania a obmedzovania slobody boli aj rodiny obrancov a obrankýň ľudských práv. Li Wen-cu, ktorej manželom je uväznený ľudskoprávny právnik Wang Čchüan-čang, tvrdila, že si dlho nemohla nájsť bývanie, pretože prenajímatelia s ňou kvôli vyhrážkam polície odmietali uzatvoriť zmluvu, a ich šesťročný syn Čchüan-čhüan nemohol nastúpiť do školy, nakoľko polícia sa vyhrážala aj vedeniu školy.¹⁰

⁸ Amnesty International, *China: Further Information: Labour activists held in secret detention: Wei Zhili and Ke Chengbing* (ASA 17/0790/2019).

⁹ Amnesty International, *China: NGO workers detained for 'subversion'* (ASA 17/0927/2019).

¹⁰ Amnesty International, *1413 Days and Counting: Li Wenzu's fight for her husband's freedom* (Blog, 12. 7. 2019).

HONGKONG

Osobitná administratívna oblasť Čínskej ľudovej republiky Hongkong

Hlava osobitnej administratívnej oblasti: **Carrie Lam**

V Hongkongu došlo k prudkému obmedzeniu práva na slobodu prejavu, zhromažďovania a združovania sa, po tom, ako tamojšia administratíva začala preberať od kontinentálnej Číny voľné definície národnej bezpečnosti, zasahujúce do všetkých oblastí spoločenského diania.¹¹ Po masových protestoch vláda najprv odročila a neskôr v septembri aj oficiálne stiahla návrh zákona o vzájomnej spolupráci v oblasti trestného práva, upravujúci vydávanie obvinených osôb na úteku pred spravodlivosťou. Ten by v prípade schválenia umožňoval vydávať osoby z Hongkongu do kontinentálnej Číny. Mesiace protestov viedli k historicky najvyššej volebnej účasti a suverénnym víťazstvám prodemokratických strán vo voľbách do oblastných zastupiteľstiev.

Sloboda zhromažďovania sa a právo na pokojný protest

Vydávanie osôb z Hongkongu do jurisdikcie trestnoprávneho systému kontinentálnej Číny, v rámci ktorého sú dobre zdokumentované prípady porušovania ľudských práv, by mohlo dotknuté osoby vážne ohroziť.¹²

Návrh zákona odštartoval v apríli sériu protestov s masovou účasťou. V dňoch 9. júna, 16. júna a 18. augusta pokojne pochodovalo ulicami viac ako milión, resp. 2 milióny a 1,7 milióna ľudí. Keď vláda 4. septembra oznámila svoje rozhodnutie návrh zákona o vydávaní osôb stiahnuť, protestné hnutie neustalo, ale rozšírilo svoje požiadavky aj o nezávislé a nestranné vyšetrenie použitia sily pri zákrokoch polície proti protestujúcim. Počas ďalších mesiacov došlo k eskalácii násilia zo strany polície aj protestujúcich.¹³

Hongkonská polícia zasahovala proti protestujúcim s použitím sily aj v situáciách, keď to nebolo nevyhnutné, resp. používala neprimerané silové prostriedky. Amnesty International zdokumentovala prípady, v ktorých policajti nebezpečným spôsobom použili strelbu gumenými a pogumovanými projektilmi; bili ľudí, ktorí im nekládli odpor; agresívne bránili zástupcom a zástupkyňami médií v prístupe na miesta protestov; použili voči ľuďom paralytický a slzotvorný plyn v situáciách, ktoré si to nevyžadovali;¹⁴ a taktiež prípady mučenia a zlého zaobchádzania so zadržanými.¹⁵ Dňa 31. augusta polícia nasadila proti protestujúcim vodné delá, ktoré obsahovali okrem vody aj dráždivé látky a farbu na označenie hromadne zasiahnutých ľudí, aby mohli byť neskôr identifikovaní.¹⁶ V októbri sa vláda vrátila k uplatňovaniu zákona z koloniálnej éry o nariadení núdzového režimu, na základe ktorého zakázala úplné aj čiastočné zahaľovanie tváre na protestoch.¹⁷ Vrchný súd neskôr rozhodol, že zákaz zahaľovania tváre je v rozpore s ústavou. Vláda sa voči tomuto rozhodnutiu odvolala, súd v tejto veci zasadne v roku 2020.

Väzni a väzenkyne svedomia

Vláda použila neurčité obvinenia na uväznenie a stíhanie aktivistov a aktivistiek, ktorí si uplatňovali svoje práva na slobodu prejavu a pokojné zhromažďovanie sa. V apríli bolo deväť vedúcich osobností prodemokratického hnutia, ktoré organizovalo Dáždnikové protesty v roku 2015, odsúdených na základe nekonkrétneho obvinenia z „narúšania verejného poriadku“. Profesor práva Benny Tai a profesor sociológie Chan Kin-man boli odsúdení na 16 mesiacov väzenia. Líder politickej strany Raphael Wong a právnik Shiu Ka-chun boli uväznení na 8 mesiacov. Ako hlavný dôkaz ich

¹¹ Amnesty International, *Beijing's "Red Line" in Hong Kong* (ASA 17/0944/2019).

¹² Amnesty International, Hong Kong: *Proposed extradition law amendments a dangerous threat to human rights* (Tlačová správa, 7. 6. 2019).

¹³ Amnesty International Hong Kong, *Open letter to the Chief Executive – calling for an independent commission of inquiry* (Tlačová správa, 28. 6. 2019).

¹⁴ Amnesty International, *How not to police a protest: Unlawful use of force by Hong Kong police* (ASA 17/0576/2019).

¹⁵ Amnesty International, Hong Kong: *Arbitrary arrests, brutal beatings and other torture in police detention revealed* (Tlačová správa, 19. 9. 2019).

¹⁶ Amnesty International, Hong Kong: *Water cannons pose real danger in hands of trigger-happy police* (Tlačová správa, 9. 8. 2019).

¹⁷ Amnesty International, Hong Kong: *Emergency powers are an extreme attempt to quash protests* (Tlačová správa, 4. 10. 2019).

nezákonného správania prokurátori uviedli ich tlačové konferencie, rozhovory pre médiá a verejné vyjadrenia, v ktorých hovorili o svojej nenásilnej kampani priamej akcie.¹⁸ Benny Tai bol v auguste prepustený na kauciu do rozhodnutia o odvolacom konaní.

Ekonomické, sociálne a kultúrne práva

V marci bol potvrdený trest odňatia slobody na dva týždne pre Yip Po-lam, aktivistku v oblasti práv na bývanie, za protestné obsadenie priestorov legislatívnej rady v roku 2014, ktorým vyjadrila svoj nesúhlas s projektom Nové oblasti rozvoja na Nových územiach. Aktivistky a aktivisti spolu s dotknutou miestnou komunitou celé roky protestovali proti rozsiahlemu vládnomu projektu na vybudovanie infraštruktúry v tomto regióne, pričom sa snažili upozorniť na tajnú dohodu medzi vládou a developerskými spoločnosťami, ako aj na ničivé environmentálne dôsledky projektu a potenciálne nútené vysťahovanie miestneho obyvateľstva.

Práva LGBTIQ osôb

V júni Najvyšší odvolací súd rozhodol, že obmedzenie manželských zamestnaneckých príspevkov a spoločného zdaňovania výlučne na manželstvá ľudí opačného pohlavia predstavuje diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie.¹⁹ Vrchný súd však nelegalizoval manželstvo párov rovnakého pohlavia a zamietol aj požiadavku na zrušenie nutnosti podstúpiť chirurgickú zmenu pohlavia na to, aby bola transrodovým osobám právne uznaná ich rodová identita.²⁰

¹⁸ Amnesty International, Hong Kong: *Free jailed pro-democracy Umbrella Movement protest leaders* (Tlačová správa, 24. 4. 2019).

¹⁹ Amnesty International, Hong Kong: *Court ruling a huge step forward for same-sex equality* (Tlačová správa, 6. 6. 2019).

²⁰ Amnesty International, Hong Kong: *Court ruling a setback in fight for equality for transgender people* (Tlačová správa, 1. 2. 2019); Hong Kong: *A serious setback for equal marriage* (Tlačová správa, 18. 10. 2019).